

Justīne Kļava

DAAMID

Dāmas, 2014

draama

Lāti keelest tõlkinud Contra

Esietendus 5. oktoobril 2019 Endla Teatri Kūūnis

lavastaja
ENN KEERD

kunstnik
LIINA UNT

muusikaline kujundaja
FELIKS KÜTT

valguskunstnik
KASPER JÜRIMÄE

etenduse juht
ASTRID KIVILA

valgusmeistrid
KASPER JÜRIMÄE, IVAR PITERSKIH

helimeister
JANEK VLASSOV

kostümeerija
KÄRT TÄHTSE

vastutav grimeerija
IVI SMELJANSKI

grimeerijad
SIRLE TEEÄÄR, KARINA PAJUNURM

vastutav lavameister
LAURI ALLIKAS

osades

Marija

LII TEDRE

Staņislava, Marija tütar

KARIN TAMMARU

Kitty, Staņislava tütar

JANE NAPP

Justīne Kļava

Läti näitekirjanduse tõusva tähe Justīne Kļava (1990) kohta võib öelda, et ta on kirjutamisega tegelenud sellest saati, kui suutis pliiaitsit käes hoida. Juba 2008. aastal avaldati Läti kirjandusajakirjas *Karogs* tema esimesed luuletused ning 2009. aastal ilmus trükist Kļava esimene raamat, lastejutustus „Sokk“ („Zeke“). Samal aastal osales Kļava Läti Kirjanike Liidu korraldatud kirjandusakadeemia kursustel ning osales noorte kirjanike koolitustel. 2011. aastal lõpetas Kļava keskkooli ning astus Läti Kultuuriakadeemia dramaturgiaõppesse. Hiljem on ta oma veenva ja kiire näitekirjandusse siseneamise kohta ise öelnud: „*Ma olen alati kirjandusest ja kirjutamisest huvitunud, aga alguses kirjutasin ma rohkem proosat ja pisut luulet – küllap me kõik tegeleme oma teismeeas luuletamisega. Ma olin 17- või 18-aastane, kui ma otsustasin, et tahan õppida kirjutamist, aga sel ajal ei olnud Lätis veel sellist kirjutamise õpetamise programmi nagu praegu on näiteks Liepaja ülikoolis. Kultuuriakadeemia kirjutamiskursustel kohtusin ma aga imelise õpetaja Nora Ikstenaga, kes rääkis mulle, et Läti Kulturiakadeemias on dramaturgiaõpe. Ma mõtlesin siis seda proovida ja nii läkski kõik oma rada.*“

Üsna kiirelt sai Kļavale selgeks, et just teater on see, millele kirjutamine teda kõige rohkem huvitab: „*Teater on kindlasti see, mille juurde tahan jääda, teatriga tegeledes tunnen end mugavalt ja see pakub mulle palju erinevaid võimalusi. Muidugi mõtlen ma aeg-ajalt ka proosa kirjutamisele, aga seda rohkem teoreetiliselt, sest proosa vajab täiesti teistsugust elurütmi. Teatris töötades on võimatu leida sellist kestvat mee-*

rahu, mida on monumentaalsete proosateoste loomiseks vaja.“

2014. aasta sügisel jõudis Riia Dailēs teatris lavale Kļava esimene näidend, armastusest ja kirjandusest kõnelev „Kõik tema raamatud“ („*Visas viņas grāmatas*“). Lavastus pälvis mitmeid teatriauhindu ja nominatsioone ning selle valmimise käigus kujunes välja ka Kļava armastatuim tekstiloomemeetod: „*Selle näidendi puhul polnud nii, et ma tulin saali ja nägin valmis lavastust – ma olin sellega kõik proovid kaasas, päevagi ei jäänud vahele. Ja peamiseks küsimuseks selle protsessi käigus oli minu jaoks: kuidas ma tean, et näidend on valmis? Kogu aeg oli tunne, et midagi saab veel teha või lisada, aga mingil hetkel tuleb ju otsustada, et nüüd on näidend valmis. Minu töö eripära ongi see, et ma osalen kogu lavastusprotsessis esimesest proovist kuni esietenduseni. Teatris ei alustata prooviprotsessi sageli mitte valmis materjaliga, vaid visandiga, mida proovide käigus arendatakse. Ja kuna proove on väga palju, siis võib tekst nende käigus sada korda muutuda, vahel võib isegi juhtuda, et algne kontseptsioon ei tööta ja see tuleb välja vahetada. See on täiesti normaalne.“*

Mõne üksiku erandiga on enamik Kļava kirjutatud või adapteeritud draamatekstidest sündinud tihedas koostöös lavastaja ja trupiga. Üheks selliseks erandiks, mil näidend valmis enne lavastamist, on Kļava näidend „Daamid“, mille idee ta esitas 2014. aastal Läti uue dramaturgia arendamiseks korraldatud näidendi võistlusele „10 minutit kuulsust“ ning kirjutas valmis võistluse raames. Esmalavastuseni jõudis „Daamid“ alles 2016. aasta kevadel, mil see Läti Teatris TT tootmisena (lavastaja

Inga Tropa) esietendus ühes ennesõjaaegse kortermaja korteris Riia kesklinnas. Lavastus ja osatäitjad nomineeriti mitmetele teatriauhindadele ning näidend võitis Läti teatri aastaauhinna parima originaalnäidendi kategoorias. Pärast dramaturgiaõpingute lõpetamist Läti Kultuuriakadeemias 2015. aastal on Kļava teinud tihedat koostööd paljude Läti teatrite ja lavastajatega nii Riias, Daugavpilsis kui Valmieras ning kirjutanud kontserdistsenariume Läti Rahvusorkestrile. Alates 2017. aastast õpetab ta dramaturgiat Läti Kirjanike Liidu toetatud dramaturgiaõppekursustel *Darbnīcas*. Mitmed Kļava näidendid ja dramatiseeringud on olnud nomineeritud või pälvinud Läti teatri aastaauhinna ning praeguselgi hetkel on mõni tema teatritekst pea iga suurema Läti teatri repertuaaris.

*Eks see näidend ole täiesti sada protsenti pere-
suhete lugu. Hästi paljusid äratundmisi täis.
Kõigile, ka mulle. Siin on näiteks stseen, kus
mu tegelane oma tütre tütre tuba koristab. Ka
mina olen oma lapselapse tuba koristanud ja
tema asju teise kohta tõstnud, millest tuli suur
segadus ja rohkem ma seda enam teinud
ei ole, võtsin kohe õppust. Või näiteks see, et
minu tegelane on väga otsene ütleva. Minagi
olen niisugune otsekohene inimene, ma ikka
tahan ka mõnikord mingeid asju hakata paika
panema, kipun asju välja ütleva, ka oma lähe-
dastele. Niisugune komme on mul olemas. Aga
selline ma ei ole, et ma oma tütre ja tema mehe
elu vahele hakkaksin segama.*

*Ma elan küll oma tütre perega ühes majas,
aga meil on täiesti eraldi sissepääsud ja elud.
Muidugi on tore, kui tuleb tütar või väimees
vaatama või lapselaps koputab uksele: „Kas sa
magad juba, vanaema, ma tahan sind kallis-
tada!“ Muidugi on see nii armas kõik.*

*Aga üldiselt ma arvan, et alati on kõige parem,
kui pered elaksid eraldi. Kõigil peaks ikka olema
omaette elamine. Alati saab ju kokku saada,
külla tulla, on ju sünnipäevad, uusaastapeod...
Meie mõtlemised ja arusaamad elus on ju kõik
nii erinevad. Ikka tekib ju perekonnas olukordi,
kus keegi peab järele andma ja sellele, kes järele
annab, on see ju ka omamoodi stress – ta
neelab ju ka alla midagi, mis talle ei meeldi. Nii
et eraldi elamine on ikka kõige parem, minu
jaoks on see ainuvõimalik.*

Lii Tedre, Marija osatäitja

Karin Tammaru, Stanislava osatäitja

„Daamid“ on lugu millestki, mis tavaliselt sünnib nelja seina varjus, mida tavaliselt pealt ei nähta, vaid milles ollakse ise sees. See on vägagi tüüpiline situatsioon, mis võib tekkida, kui ühe katuse all elavad mitu põlve oma eri arusaamadega. Võiks arvata, et koos elades kasvab mõistmine, et koos elada on lihtsam kui eraldi. Aga meie loo pealt tundub, et mida rutem inimene saab iseseisvaks, seda parem. Selline pikka aega ühes potis keemine ei tule kellelegi kasuks.

Kui selle pere kolm põlvkonda elaks lahus, siis tekiks kõigil oma ruum ja kogemused, aga koos elades kardavad kõik, et keegi teine teab paremini, kuidas asjad käivad. Kui neid kolme tegelast eraldi kuulata, siis saab igaühega neist nõustuda, kõigil on õigus. Siin eksisteerivad kolm tõe koos.

Mingis mõttes on selle näidendi situatsioon nii tavaline, naeruväärnegi. Aga just see pealtnäha trafaretselt tavaline olukord teebki näidendi keeruliseks, peaaegu et ohudraamaks. Sest kui kõike juhtuvat lähemalt vaadata, saad aru, et kõik sündmused toimuvad siin mitte tegevuste näol, vaid sisemiste heitlustena. Füüsiliselt lahenevad sündmused küll ära, aga kuskile tegelaste sisemusse jäävad nad edasi hõõguma ja põhjustavad uusi haigetsaamisi ja valusid.

Ma arvan, et selle näidendi puhul on olulisim, et vaatajate ette tuuakse kõrvalpilku vajav olukord, sest seestpoolt paistavad asjad ju hoopis teistmoodi. Ehk oskavad inimesed siit enda eludesse midagi kõrva taha panemist väärivat kaasa võtta.

Jane Napp, Kitty osatäitja

Minu jaoks kerkib sellest näidendist esile mitmeid olulisi teemasid – heatahtlikkus, õigesti elatud elu, oma tõe, paratamatus, generatsioonide vahelised erinevused, peresidemed ja lapsepõlv –, kuid lõpuks taandub enamik neist ühe peamiseni. Selleks on emotsionaalne intelligentsus ehk tundetarkus. See on mõiste, mida defineerivad sotsiaalne kompetentsus, empaatiavõime, taktitunne ning oskus mõista ning tajuda mitte ainult teiste, vaid ka iseenda tundmusi.

Me puutume igapäevaselt kokku väga paljude inimestega, kellest igaüks kannab oma tõe ja tihtilugu ei suudeta leida ühisosa. Kuidas jõuda teise inimeseni? Millise väljendusviisi me valime? Kuidas säilitada austust teise inimese suhtes? Probleemide ja konfliktide lahendamine on samuti oskus, mis kuulub emotsionaalse intelligentsuse juurde. See on miski, millega vanemad võiksid oma lastele eeskujuks olla, et kasvatada eluterveid noori inimesi, sest ideaalis ei ütleks ühest tunde- targast inimesest ära ükski perekond, kollektiiv ega ühiskond. Minu jaoks ei ole koolitarkus tundetarkusest olulisem, pigem vastupidi.

KASUTATUD MATERJALID:

Kava tekstide koostamisel on kasutatud Linda Kusiņa-Šulce intervjuud Justīne Kļava 17. veebruarist 2018 (<http://www.la.lv/pavisam-citads-blaumanis>) ning intervjuusid lavastuse näitlejatega. Intervjuude üleskirjutamisel oli abiks Tallinna Tehnikaülikooli keeletehnoloogia labori veebipõhine kõnetuvastus (<http://bark.phon.ioc.ee/webtrans/>).

lavastusjuht Andrus Jõhvik
pealavameister Kaido Päästel
vanem-lavameister Ando Loosaar
lavameistrid Lauri Allikas, Fred Laur, Jaan Laur,
Janek Lipponen, Sergei Peetso
dekoratsioonide valmistajad Kaido Päästel, Viljar Viik
butafoor-dekoraator Kaido Torn
tekstiilide värvija Anu Heinsalu-Diževski
kostüümiala juhataja Ester Kasenurm
kostüümide õmblejad Urve Kasenurm, Urve Enne,
Epp Mõts
grimmiala juhataja Ivi Smeljanski
grimeerijad Sirle Teeäär, Karina Pajunurm
kostümeerijad Kärt Tähtse, Kairi Õisma
inspitsient-rekvisiitorid Anu Hövel, Astrid Kivila,
Silja Koppel
heliala juhataja Siim Rohtväli
helimeistrid Tarmo Jürgens, Janek Vlassov
valgusala juhataja Margus Vaigur
valgusmeistrid Kasper Jürimäe, Jaan Laur,
Ivar Piterskihh
videoala juhataja Argo Valdmaa
videomeister Elar Palmiste
muusikajuht Feliks Kütt
turundus- ja kommunikatsioonijuht Mari-Liis Pärn
trupijuht Aigi Veski
administraator Ain Miilberg
haldusjuht Kaido Lüll
dramaturg Anne-Ly Sova
peakunstnik Liina Unt
loominguline juht Ingomar Vihmar
teatrijuht Roland Leesment

*Fotod lavastuse näitlejatest tegi Danel Rinaldo,
Justīne Kļava foto autor on Kristaps Kalns.
Lavastuse plakati kujundas Kadri Hallik.
Kava koostas Anne-Ly Sova, kujundas Ilona Rääk.*

*SA Endla Teater 109. hooaeg
Keskvääljak 1, Pärnu 80010
kassa 442 0666, info 442 0667
www.endla.ee*

Teatri toetajad ja koostööpartnerid:

pärnu

pajõ:
TRÜKIKODA

Pärnu & Postimees

CRAMO
ehitusseadmete rent

ERR

tervis
ravispahotell

myfitness
world class gym & studios

UMBERTO

ESTONIA
Sea Hotels

PAIKRE

EPS
AS Resident plant
TERM

KUKU

Näidendi autoriõigusi vahendab
Eesti Teatri Agentuur

EESTI TEATRI
AGENTUUR